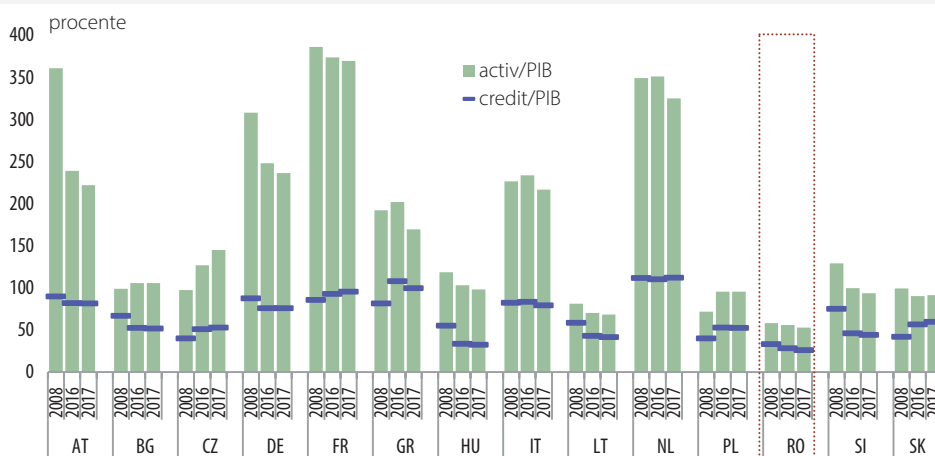

Caseta 5. Evoluții structurale în cadrul sectorului bancar din România

Sectorul bancar românesc își menține poziția dominantă în cadrul sistemului financiar autohton, atât din punct de vedere al activelor deținute (acumulând trei sferturi din activele totale), cât și din cel al finanțării furnizate sectorului privat (aproape 90 la sută din totalul finanțărilor acordate, decembrie 2017) și administrației publice (cumulând trei sferturi din titlurile de stat deținute de sistem). Dezvoltarea inovației tehnologice financiare a favorizat apariția pe piața creditării și a serviciilor financiare a unui număr destul de consistent de competitori, fără ca aceștia să ajungă însă la o pondere semnificativă¹.

Grafic A
Gradul de intermediere financiară,
comparații internaționale

Sursa: BNR, BCE

Comparativ cu restul statelor membre, sectorul bancar românesc este de dimensiune redusă, nivelul activelor bancare (53,6 la sută, decembrie 2017) și al creditelor (27,1 la sută) raportat la PIB aflându-se la cea mai scăzută valoare din UE (Grafic A). Decalajul s-a adâncit în ultimii ani, în condițiile în care viteza creșterii economice s-a menținut superioară celei înregistrate de activitatea bancară, iar procesul de convergență pare a fi unul de durată.

În România, gradul de concentrare a pieței bancare este relativ redus, cu o creștere mai pronunțată pe partea depozitelor. Calculate la nivelul activelor, valorile indicelui Herfindahl-Hirschman (HHI) și cele ale cotei de piață aferente primelor cinci instituții de credit (Tabel A) sunt inferioare medianeii înregistrate la nivelul UE².

Creșterea accelerată a bilanțului instituțiilor de credit din perioada precizată (2006-2008) nu a fost însoțită și de o creștere în planul eficienței. Dezvoltarea ulterioară a acestor instituții a fost influențată sever de corecțiile economice survenite începând cu cel de-al patrulea trimestru al anului 2008. În condițiile unei contracții severe a consumului pe fondul sistării intrărilor de capital, modificării

¹ Aceste instituții provin din sfera de: (i) IFN; (ii) instituțiilor de plată; (iii) instituțiilor emitente de monedă electronică; (iv) entităților care notifică în mod direct, conform pașaportului european, intenția de a desfășura servicii pe teritoriul României; și (v) companiilor FinTech.

² La nivelul țărilor UE, HHI este de circa 1 000, iar cota de piață a primelor cinci bănci este de 63 la sută.

condițiilor de lichiditate din piață, creșterii globale a aversiunii la risc și presiunilor suplimentare generate de deprecierea monedei naționale, instituțiile de credit au acumulat stocuri considerabile de credite neperformante în bilanțuri, stocuri care au afectat nivelul capitalului și capacitatea acestora de a continua finanțarea sectorului real. Reorientarea activității de creditare către elemente cu risc scăzut (în perioada 2009-2014), precum și eficientizarea activității operaționale au permis conservarea nivelului capitalului, într-o perioadă caracterizată de creșteri ale provizioanelor recunoscute pentru riscul de credit la valori care au erodat în mare parte profitul operațional. În scopul evitării repercusiunilor asupra stabilității financiare, BNR a recomandat instituțiilor de credit aplicarea unor măsuri proactive privind recunoașterea pierderilor prin acoperirea adecvată cu provizioane a creditelor neperformante. Totodată, implementarea unor măsuri macroprudențiale reflectate în impunerea unor cerințe de capital mai mari a contribuit la sporirea capacității acestora de a face față unor evoluții macroeconomice adverse, aspect reflectat de exercițiile de testare la stres.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Numărul instituțiilor de credit	43	42	42	41	40	40	40	36	37	35
Numărul instituțiilor de credit cu capital majoritar privat	41	40	40	39	38	38	38	34	35	33
Numărul instituțiilor de credit cu capital majoritar străin, <i>din care:</i>										
sucursale ale băncilor străine	10	10	9	8	8	9	9	7	8	7
Ponderea primelor cinci bănci în total active (%)	56,2	54,3	54,1	54,3	54,8	54,9	54,8	58,1	59,1	58,8
Ponderea primelor cinci bănci în total credit acordat sectorului privat (%)	55,0	55,8	54,7	54,6	55,5	55,6	55,1	58,3	58,4	57,9
Ponderea primelor cinci bănci în total depozite atrase din sectorul privat (%)	63,2	61,3	62,0	63,2	61,7	60,9	60,1	62,4	60,7	61,6
Indicele Herfindahl-Hirschman, active (puncte)	994	928	931	861	849	831	811	876	904	915
Indicele Herfindahl-Hirschman, credite (puncte)	902	901	870	864	863	827	789	860	866	874
Indicele Herfindahl-Hirschman, depozite (puncte)	1 080	1 006	999	1 001	944	912	911	959	949	964
Numărul salariaților (mii)	71,6	67,9	66,8	65,8	61,8	58,6	57,7	55,9	55,4	55,0
Numărul unităților teritoriale (mii)	7,3	7,1	6,9	6,8	6,5	6,2	6,0	5,7	5,5	5,3

Tabel A
Indicatori structurali
ai sectorului bancar românesc

De asemenea, instituțiile de credit au fost nevoite să-și ajusteze atât rețeaua teritorială (cu 2 mii de unități în ultimii zece ani, până la 5,3 mii de unități la finele anului 2017), cât și numărul de salariați (de la 71,6 mii în anul 2008 la 55,0 mii în 2017, Tabel A), corespunzător noii dimensiuni a activității bancare, precum și din considerente de reducere a costurilor și de extindere a canalului de distribuție prin digitalizare. Ritmul de ajustare a fost mai moderat în ultimii doi ani. Această tendință de restrângere a celor două elemente structurale (unități teritoriale și număr de salariați) este în linie cu evoluțiile înregistrate pe plan extern.

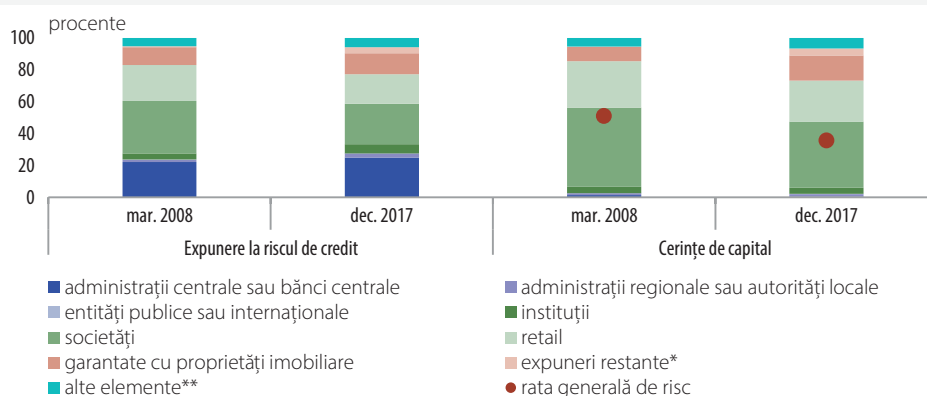
În ceea ce privește activitatea de fuziuni și achiziții, evenimentele înregistrate după anul 2008 au dus la scăderea numărului instituțiilor de credit (de la 43 în anul 2008 la 35 în 2017) și la re poziționări în clasamentul după cota de piață și țara de origine a capitalului majoritar. Există premise de accentuare a acestui proces, dacă avem în vedere intensificarea competiției, costurile mari pentru menținerea pe piață, dar și deciziile la nivel de grup de renunțare la anumite piețe.

Sectorul bancar românesc prezintă, în esență, câteva caracteristici structurale, și anume:

- (i) Diversitate ridicată în ceea ce privește țara de origine a capitalului majoritar. Alături de capitalul autohton, pe piața bancară mai sunt prezente 12 țări (decembrie 2017), din care opt aparțin zonei euro, trei sunt state europene din afara zonei euro și o țară terță. Instituțiile de credit cu capital străin dețin aproape 78 la sută din totalul activelor considerate la valoare brută. Capitalul austriac se află pe primul loc (cu un sfert din activele agregate), urmat de Franța și Olanda (cu o cotă de 13 la sută fiecare), respectiv Italia (10 la sută). Capitalul grecesc se menține important (9 la sută, decembrie 2017), perspectivele fiind de reducere în condițiile în care trei dintre cele patru instituții din această grupă se află în prezent în diferite stadii de preluare. Cele cinci țări din zona euro concentrează aproape 60 la sută din numărul total de instituții de credit, ceea ce conferă sectorului bancar autohton o sensibilitate ridicată la evoluțiile din aceste țări. Aferent lunii decembrie 2017, grupa băncilor cu capital integral sau majoritar românesc avea o cotă de piață de 22 la sută (calculată pe baza activelor considerate la valoare brută).
- (ii) Grad ridicat de fragmentare, aproape jumătate din numărul instituțiilor de credit fiind de dimensiuni mici³, cu o cotă de piață cumulată de 5 la sută din activele agregate. Slăbiciunile existente în bilanțurile acestor bănci și costul ridicat implicat de acomodarea modificărilor legislative și de menținerea pe piață, pe de o parte, și existența unei corelații ridicate între cota de piață a instituțiilor de credit și indicatorii de performanță bancară, pe de altă parte, sugerează existența unui spațiu semnificativ de consolidare a sectorului bancar. Grupa băncilor mari și-a menținut ponderea la peste 66 la sută din active în ultimii doi ani, iar tendința este de creștere.
- (iii) Instituțiile de credit sunt de tip universal, exceptând un număr restrâns de bănci specializate, bănci care dețin sub 2 la sută din activele agregate și activează în domeniul locativ, finanțarea IMM, susținerea exportului, acordarea de credite pentru autoturisme.
- (iv) Finanțarea este asigurată într-o proporție ridicată prin atragerea de depozite de tip retail. Ulterior crizei financiare, dependența instituțiilor de credit de finanțarea externă (și în special de finanțarea atrasă pe termen mediu și lung de la băncile-mamă) a scăzut, inclusiv ca urmare a modificării strategiei de creditare și reorientare către o creditare denominată în lei.

³ Sunt considerate bănci de mărime mică cele care au active sub 1 la sută din total, bănci medii cele cu active cuprinse între 1 și 5 la sută, respectiv bănci mari cele cu active care cumulează peste 5 la sută din total.

(v) Reorientarea către clase de expuneri ce generează cerințe prudențiale mai scăzute. Modificările la nivelul bilanțului bancar înregistrate începând cu anul 2008 s-au transpus inclusiv în structura cerințelor de capital, favorizând o solvabilitate ridicată și implicit eliberarea de resurse pentru creditare. Riscul de credit și-a menținut contribuția dominantă în cerințele de capital (81,5 la sută, decembrie 2017), pe fondul unor modele de afaceri tradiționale ale băncilor bazate pe atragerea de depozite și acordarea de credite. În ultimii zece ani, au fost consemnate creșteri ale volumului expunerilor în special față de clasa administrațiilor centrale și a băncilor centrale (+68 la sută, în perioada martie 2008 – decembrie 2017). Creșterea expunerilor față de administrația publică a compensat reducerea rezervelor minime obligatorii (expuneri față de banca centrală), conferind instituțiilor de credit posibilitatea creșterii activelor fără necesitatea alocării de capital, asigurând concomitent un nivel adecvat al indicatorilor de lichiditate. Deși aceste expuneri joacă un rol important în menținerea unor indicatori de prudență bancară adecvați, dependența excesivă de aceste elemente reprezintă un risc de concentrare semnificativ, în condițiile în care o creștere potențială a riscului suveran reflectată și în costurile de finanțare ale instituțiilor de credit nu ar putea fi transferată asupra activelor cu venit fix până la maturitatea acestora. În eventualitatea în care instituțiile de credit dețin aceste instrumente în portofoliul de tranzacționare, pierderile potențiale ar afecta în mod accelerat capitalul instituțiilor. Manifestarea unei tendințe globale de normalizare a ratelor de dobândă va pune presiune pe capacitatea instituțiilor de credit de a genera profit prin deținerea acestor instrumente.

Grafic B
Structura expunerilor la riscul de credit și a cerințelor de capital

*) în abordarea standardizată pentru riscul de credit

**) sunt incluse expuneri precum: (i) elemente asociate unui risc extrem de ridicat; (ii) obligațiuni garantate; (iii) creanțe pe termen scurt față de instituții și societăți; (iv) creanțe sub formă de OPC; (v) expuneri din titluri de capital; (vi) alte elemente (cele mai consistente procentual în cadrul subcategoriei)

Totodată, instituțiile de credit s-au orientat către acordarea de credite destinate cumpărării de locuințe, ca urmare a costurilor scăzute cu capitalul necesar susținerii acestui tip de portofoliu (inclusiv ca urmare a programului guvernamental „Prima casă”). Astfel, ponderea expunerilor către acest segment a crescut, iar ponderea expunerilor față de societăți a scăzut într-o mai mare măsură comparativ cu clasa retail (Grafic B). Consecință a modificării strategiilor de creditare, rata generală de risc⁴ a scăzut în ultimii zece ani de la 50,7 la sută

⁴ Definită ca raport între activele ponderate la risc și expuneri.

în anul 2008 la 35,7 la sută în anul 2017. Din perspectiva ponderii în structura cerințelor de capital, contribuția cea mai importantă este dată de expunerile față de societăți (50 la sută în anul 2008 și 41,4 la sută în anul 2017).

Structura fondurilor proprii conferă o caracteristică pozitivă sectorului bancar românesc. Fondurile proprii totale sunt constituite preponderent din fonduri proprii de nivel 1 (89,3 la sută, decembrie 2017, față de 92,3 la sută în decembrie 2012), iar aportul datoriei subordonate a rămas relativ redus. Totodată, ulterior implementării filtrelor prudențiale în anul 2014, odată cu introducerea standardelor IFRS ca bază a contabilității, indicatorii de solvabilitate au cunoscut o creștere graduală, efectele filtrelor fiind eliminate integral la sfârșitul anului 2017.

(vi) Problematika creditelor neperformante. Începută în anul 2014, activitatea de rezoluție a împrumuturilor neperformante a permis reducerea nivelului ratei creditelor neperformante de la 21,5 la sută (septembrie 2014) la 6,4 la sută (decembrie 2017). Continuarea procesului de curățare bilanțieră este necesară în contextul nevoii de aliniere la valorile mai scăzute specifice țărilor din cadrul UE. Aceasta este o prioritate atât în cazul băncilor din România, cât și la nivel european. În acest scop, CNSM a recomandat implementarea unui amortizor pentru riscul sistemic începând cu mijlocul anului 2018, utilizând drept criterii de diferențiere rata creditelor neperformante și gradul de acoperire cu provizioane. Pe de altă parte, la nivelul instituțiilor europene (Comisia Europeană, Banca Centrală Europeană și Autoritatea Bancară Europeană) au fost inițiate o serie de măsuri legate de problematica creditelor neperformante, precum emiterea de orientări privind gestionarea acestora, instituirea unor platforme de tranzacționare a creditelor neperformante pentru a stimula dezvoltarea pieței secundare, orientări legate de înființarea unor societăți naționale de administrare a activelor, compararea eficienței regimurilor naționale de executare silită a creditelor, respectiv de acoperire într-un grad mai ridicat cu provizioane a noilor credite neperformante.